

Atgimstančios Lietuvos herojinė dvasia: MAIRONIO LYRIKOS SOCIOLOGIJA

Individualistas ar kolektyvistas

Išvilkę žmogų akyse
Prieš sočią, žiovaujančią minią,
Prekiauja gyva jo dvasia
Ir rodo perpjovę krūtinę.

Rašytojas ir minia visados buvo ir tebėra du didžiausi priešininkai. Rašytojas niekina „minią“, o tačiau be jos negali apsieiti. Jo kūrinys skirtas ne sau, bet kitiems. Ir dažnai rašytojas prisikenčia, iki jo veikalas įsispraudžia į „minią“. Bet jeigu jau „minia“ rašytoją prisiima, jeigu pakelia jį į savo dievukus, tai tada nenori jam nieko palikti: viską savinas godi minios akis. Ji nori išknisinėti savojo poeto visus dvasios užkaborius, išvaikščioti intymiąją jo šventovę, kad ir su purviniais batais. Rašytojas verčiamas visuomenės nuosavybe.

Tai savotiškas didžiųjų rašytojų tragizmas.

Nenuostabu, jei kai kurie rašytojai instinktyviai ima nekęsti publikos ir ją niekinti.

— Publika — tai vyras, kuris visa žino ir nieko nemoka;

publika tai moteris, kuriai nieko daugiau nereikia, tik laikas praleisti; publika tai vaikas, kuris nusiteikęs šiandien vienaip, rytoj kitaip (L. Robertas).

— Publikos pasitenkinimas žavi tik vidutiniuosius, bet atstumia ir įžeidžia genijų (F. Shilleris).

Kiti, saugodami savo individualybę, yra pasiryžę iš tolo nuo tos publikos ir visuomenės laikytis.

Apie save mėgstąs kalbėti Tolstojus prašęs į kalėjimą uždaromas nuo rengiamų jam iškilmių. Hamsunas skundžias net saloj neištrūkstąs nuo smalsuolių. Ir Maironis baidėsi tų, kurie brovėsi į jo šventovę — atsisakė nuo sukakčių iškilmės. Daviau jums, sako, veikalus, su jais žinokitės.

O vis dėlto Maironis, kaip ir visi kūrėjai, neišvengia aplinkumos. Jis bręsta tam tikroje epochoje, tam tikroje vietoje, tam tikroje profesijoje. Vietos, laiko ir profesijos idealai bei nuotaikos formuoja rašytojo dvasią. Antra, į pačią kūrybą — turinį ir formą — įsiskverbia epochos dvasia. Pagaliau, trečia, kūrybos vaisius pasklinda aplinkumoje ir ją pačią formuoja. Tai nuostabus tų dviejų priešininkų kooperavimas: iš aplinkumos ateina idėjų ir nuotaikų chaosas; poeto asmenyje jis gauna poezijos pavidalą su kažkokia nauja jėga, kuri pavergia tą pačią aplinkumą.

Poezijos klausimus, besisukančius apie tuos tris poeto ir visuomenės tarpusavio kertinius ramsčius, esam linę čia pavadinti skolintiniu vardu — kūrybos sociologija.

Nuo to, ar daugiau ar mažiau menininko kūryba yra sutapus su epocha ir išreiškia visuomenės dvasią, susidaro kūrėjo tipai: kolektyvistas ar individualistas.

Jeigu Pindaras visiems amžiams lieka pavyzdys, kaip lyrika gali būti objektyvi, reiškianti kolektyvo jausmus ir absoliutines tiesas, jeigu naujaisiais laikais su individo atsipalaidavimu nuo visuomenės iškilo individualistinė lyrika, savus personalinius jausmus reiškianti, tai Maironio negalėtum pavadinti nei kolektyvistu nei individualistu. Jis yra vienas ir

antras. Jis gyvena ir savu, personaliniu gyvenimu, ieško vienumos, bėga nuo visuomenės. Bet jis yra ir kolektyvistas, kurio poezijoje reiškias tautos kolektyvo gyvenimas. Jis gi yra vadinamas lietuvių lyrikos tėvu, tautos dainium, atgimimo pranašu!

Ar tokį vardą jis yra gavęs už savo egotistinę, individualistinę lyriką ar už visuomeninę, aiškėja, kai atsimenam svarbiuosius jo eilėraščius, įėjusius į lietuvių tautą, patapusius jos nuosavybe, įsisiurbusius į jos kūną ir kraują. Žinia juk, kad dalis Maironio eilėraščių liaudyje išvirto dainomis, kurių nebeatskiria nuo vadinamosios tautosakos. Štai svarbiausios: Užtrauksme naują giesmę, broliai. Kur bėga Šešupė... Eina garsas nuo pat Vilniaus... Graži tu, mano brangi tėvyne... Miškas ūžia, verkia, gaudžia... Už Raseinių ant Dubysos... Kur lygūs laukai... Vilija (Mickevičiaus). Marija, Marija... O dažniausiai šviesuomenės lūpose skambėjusios yra šios: Nebeužtvenksi upės bėgimo... Jau slavai sukilo... Ramios malonios vasaros naktys... Užmigo žemė, tik dangaus... Sunku gyventi žmogui ant sviesto... Ar skauda man širdį... Nesek sau rožės prie kasų... Tupi šarka... Kad širdį tau skausmas.... Dažniausiai deklamuojama: Antai, pažvelki, tai Vilnius... Pelėsiais ir kerpėmis... Naktis graži, rami, vaizdi... Įsisupus plačiai vakarų vilnimis... Man liūdna buvo ir sunku... Skamba ir gaudžia...

Čia suminėtų populiariausių eilėraščių tarpe randi ir asmeninės lyrikos ir visuomeninės. Tačiau aiškiausia persvara visuomeninės, kurioje vyrauja objektyviniai, ne vieno poeto, bet visos tautos pergyvenimai. Tas kolektyvinis pradas vyrauja čia ir lyrikos idėjinėje temų bei motyvų medžiagoje, ir išvidinėse formose, kuriomis vaizduojas poetui jo kuriamasis pasaulis, ir išviršinėje žodžio išraiškoje.

Idėjinis visuomeniškumas

Ne tik aukščiau suminėtuose eilėraščiuose, bet ir visuose *Pavasario balsuose* daugiausia randi visuomeninių, patriotinių ir net grynai pilietinių temų. Maironio lyriką rado atgarsį ir paskesnieji jau ne atgimstančios Lietuvos įvykiai — kovos su lenkais, net skerdyklos reikalai Kaune!

Tokiu visuomenininku Maironis tapo ne iš malonumo, bet iš reikalo; ne iš noro save išsakyti, bet iš reikalo kitiems pasakyti. Gyvenimas jį padarė visuomenininku. Jau su pirmaisiais savo viešais raštais jis stoja ant tautinio visuomeninio pagrindo. Pirmasis rusiškas straipsnis gina lietuvių spaudos reikalus. Kunigų seminarijoje parašyta *Lietuva* dedikuojama Baranauskui už tautinius nuopelnus — kaip tėvynės tėvui, ryto žvaigždelei, lietuvių dvasios prikėlėjui... Visuomenininku virtęs Maironis Petrapilyje žodžiu ir raštu dirba, kad spauda lietuviams būtų gražinta; organizuoja su kunigais Būčiu ir Dambrausku krikščionių demokratų susijungimo planus, su kun. Matulevičium rengia Kaune socialinius kursus. Tuo pačiu metu betgi yra nepasitenkęs, kad visuomeninis darbas nutraukė jam poezijos kūrybą.

Kartais Maironis net kuria, kad momentui reikia. Kai Baranausko „Kad tu, gude, nesulauktum“ lietuviai dėl cenzūros negali vakare dainuoti, Maironis rašo „Eina garsas“... Ją dainuodami, visi iš melodijos jaučia kitą turinį, kuris turėjo būti užslėptas.

Maironis, kaip ir kiti atgimstančios Lietuvos poetai, yra poetas visuomenininkas. To epocha reikalavo. Tuo ji užkrėtė ir pačius kūrėjus.

Tiesa, Maironis, kaip sakytą, yra ir asmeninės poezijos kūrėjas. Bet pažymėtina, kad net su gamta ne visada eina asmeniniai jausmai. Gamtos tematika išpinta dažnai patriotiniais motyvais. Viename iš savo gražiausių eilėraščių, „Vakaras ant Keturių Kantonų ežero“ poetas grožis svetima

gamta, bet tuo pačiu metu jo akyse iškyla Dubysos mėlyna juosta, raudonmargė jurginų kepurė, ir svajones veda „paukščių kelias žvaigždėtas į numylėtas tėvelių šalis“. Tas pat — „Ant kalno Rigi Kulm“.

Ak, Šveicarijos grožybes matė ir kiti mūsų rašytojai, bet Šatrijos Ragana audžia ilgesio giesmę meilei anapus gyvenimo ribos; Biliūnas savo vaizdelius prisunkia lyriško humanizmo.

Jau jeigu Maironis su kuo lygintinas, tai ar ne geriausia su A. Mickevičium. Ir Mickevičius, Krymo gamtą garbindamas, laukia „gando“ iš Lietuvos („Akermano tyrai“), arba kitur sušunka: „Lietuva, tavo girios maloniau man gieda neg Baidaro lakštutės!“ („Keleivis“).

Net savo gamta Maironio lyrikoj kitaip reiškias: objektyvesnėmis, visuomeniškesnėmis lytimis. Tatai ryškėja, jei be jokio rankiojimo palyginsime Maironio, Goethės, Putino naktis ar pavasarį. Jeigu Goethės naktį pinasi erotinis žaismas („Schöne Nacht“), jeigu Putinas naktį susitelkia ir išskelia gilų savo vienumos pajautimą, tai Maironiui vasaros mėnesienoj vaidenasi kapuos sapnuoją milžinai („Naktis rami“...), arba pagauna poetą jausmas viską mylėti.

Dar — pavasario tema. Džiaugsmas trykšta iš visų trijų eilėraščių. Tik Goethę ir Putiną pavasaris gaivališkai sužavi. Juos pagauna iš gamtos sprogstanti gyvybė. Ir Goethe su šauktukais, klaustukais pavasario džiaugsmą vainikuoja mergaitė ir jos meile, kuria ji poetą myli. Putinas daug ramiau, bet giliau džiaugias gyvybės kupinu judėjimu, o meilės motyvas lieka objektyvus: jį pastebi tik gamtoje, bet neperkelia į save („Pavasaris“). Maironio pavasaryje erotinė meilė reiškias tik tuo, kad mergaitė pamato bernužį joiant ir nori pažvelgt į jį paslapčia („Mergaitė“), o „Pavasario“ vardu pavadintame eilėrašty tarp pabirusių, pasklidusių žiedų nejauti tokio gaivališko Maironio pritapimo prie gamtos. Tiesa ir jam daros „giedra ir linksma... vien meilę norėtum

dainuoti“. Bet ta meilė daug platesnė. Ne erotinė, ne moters, bet „apimti pasaulį, priglaust prie širdies, su meile saldžiai pabučiuoti“. Tai meilė kaip Schillerio, kaip Bethoven, kaip Mickevičiaus, kurie, Schillerio žodžiais tariant, pabučiavimą siunčia visam pasauliui: „diesen Kuss der ganzen Welt“. Tik Maironis, apglėbdamas visą pasaulį, Lietuvą myli „betgi karščiau“.

Žinoma, apie tos meilės intensyvumą čia nekalbama.

Erotinė meilė nesvetima ir Maironio lyrikai. Tik kaip Novalio Sofijos meilė išvirto religine Dievo Motinos meile, kaip Mickevičiaus Marilės meilė pakito į tėvynės meilę, taip ir Maironio lyrikoj randi, kur tėvynės meilė suidentifikuota su moters meile, ar bent nesurandi jų ribų (plg. „Praeludium“ — tėvynė ir Danutė).

Pasakytum, Maironis taip yra susižadėjęs su tėvyne, kaip kitas to meto visuomenės vadas Kudirka skelbiassi susižadėjęs su lietuvių literatūra.

Atsiliepdamas patriotinėmis ar pilietinėmis temomis, Maironis vertina gyvenimą sub specie perfecti et futuri. Dabartis — skurdi, praeitis skaisti, ateitis — miglota. Kas iš poetų miglų sušvis — nežinia. Čia poetas pratars: „Žiūrėk, rytuose aušra jau teka“, čia ir vėl: „Neregėti aušros“. Svyravimas tarp pragiedrulių ir šešėlių, tarp žinios ir nežinios, ir kančia dėl to duoda kontrastingą nuotaiką: pesimizmą su optimizmu. Bet Maironis nelieka tarp tų kraštutinių nuotaikų pasyvus. Jei Vienažindys žavisi tolimuoju dangum ir laukia, kad Dievulis ten jį pašauktų, tai Maironio akis dažniau klydinėja į žemę ir iš dangaus laukia ne tik ramybės, bet pagalbos, paguodos žemės vargams pakelti, kovoms ištesėti.

Ta kova reikalinga tam, kad padarytum ateitį gražią kaip praeitis. Keliai į ją: kalbos ir papročių branginimas, praeities gerbimas, vienybė, ekonominis darbas („arklas“), mokslas („knyga“), menas („lyra“). O visa gaubia religija („Palaimink, Aukščiausias, tą mylimą šalį!“).

Tai ta pati aušrininkų romantika, paveldėta varpininkų ir apžvalgininkų, tik pozityviu darbu griežčiau papildyta, o religinis pradas priskiria ją prie apžvalgininkų.

Išvidinės formos herojiškumas

Maironio kūryboj į gyvenimą žiūrima herojiškomis akimis. Herojizmas apsprendžia ir jo asmenis, ir scenas, ir stilių. Jeigu dramoms jis ima Kęstučius, Vytautus, jeigu jų gyvenimo jis rodo iškilmingas didybės ar liūdesio scenas, jeigu kunigaikščių familiariosios scenos jam nevyksta, o psichologinio dramatizmo visai nesiima rutulioti, tai tokis pats didingas herojiškas Maironis yra ir lyrikoj.

Šitas didingas ir platus užsimojimas paskatina poetą parinkti didingesnius vaizdus, palyginimus, epitetus:

Išvydau ją, kad vakarinė
Žvaigždė skaisčiai dangum mirgėjo,
O marių erdvė begalinė
Nuo pilno mėnesio tviskėjo.

Vien tik vėtrų prašau,
kad užkauktų smarkiau...
Vien tik trokštu sau marių prie šono arčiau.

Oi neverk, motušėle, kad jaunas sūnus
Eis gintų brangiosios tėvynės,
Kad pavirtęs, kaip qžuolas girių puikus,
Lauks teismo dienos paskutinės.

Kaip vilnys ant marių, kaip mintys žmogaus,
Taip mainos pasaulės darbai...

Jeigu pats vaizdas neužtenkamai didingumą išreiškia, tai Maironis pasigauna net stiprinančių epitetų:

Jos aukštus valdonus užmigdė kapai...
Girios tamsios, jūs galingos!
Kur išnykote *plačiausios*?
Dienos praeities *garsingos*,
Kur pradingote *brangiausios*?

Nors tokie epitetai poezijoje nuskamba tuščiu žodžiu, bet jie rodo autoriaus polinkį kuo daugiau užsimoti, kuo didžiau, herojiškiau pasisakyti.

Čia lengva jo lyrikai išvirsti vietomis sentimentalia retorika. Tas sentimentalumas ne kartą autoriaus tiesiog jau pasakytas:

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės,
Kaip tavo *jausmingas* poetas...
Išplėšk man širdį kruvinai...

Ašaros, jautrios krūtinės, jausmingos širdys, širdies plyšimas ne kartą painiojasi Maironio eilėraščiuos. Tik populiariuosiuose eilėraščiuose jų paprastai išvengiama.

Su poezija taip artimai supinta retorika, kad dažnai nebežinai, kur viena baigias, kur prasideda antra. Retorišku mostu jau vaidenas ir

Štai ir Vilnius ant kalvos...
Pelėsisiais ir kerpėmis apaugus aukštai
Trakų *štai* garbinga pilis!
Antai pažvelki...

Su herojišku didingumu artimai sutapęs moralinis taurumas, idealizmas. Tik atsimintina, kaip platoniškai idealiai Maironis traktuoja erotinę meilę ir moterį!

Šitoks idealizmas atsiliepė ir satyros charakteriui. Maironio satyros tuo skirias nuo gamtos ar nuo Lietuvos senovės eilėraščių, kad jose rodomas gyvenimas, kuriame to taurumo, idealizmo trūksta. Matydamas aukštuosius idealus

sumintus, Maironis negali pro pirštus žvelgti, atlaidžiu humoru šypsotis, traktuoti ydas kaip žmonių silpnumus. Juoktis jis nemoka, nesitaisantiems nusikaltėliams atleisti negali. Dėl to jo satyros barte bara, plakte plaka, niekinte suniekina. Jose iš herojiško gyvenimo poetas nusileidžia į prozinį gyvenimą ir parodo jį tikrą kontrastą idealistiniam pasauliui, kartais net neskaniais vaizdais:

Apsaugok ir nuo piktadėjo,
Kursai užpuolęs *kelnes mauna...*
ir nuo
be jokios varsos jaunimo,
Kuriam gana alaus *pliurpimo*.

Užuot juokęsis, Maironis pabara, pataria, pamoko, paramina, pasamprotauja; dėl to jam nestoka gausių aforizmų, sentencijų.

Herojinė, idealistinė, retorinė Maironio lyrikos žymės iš dalies paaiškinamos jo gyvenama epocha, iš dalies jo pašaukimu.

Visas lietuvių gyvenamasai amžius praeity ieškojo išganymo, „iš praeities sūnūs stiprybę tesemia“, reikėjo sustiprinta kalba, Jerichono trimitu prabilti į susnūdėlius. Tokioje atmosferoje pats Maironis augo, tokia dvasia, tik galingai sustiprinta, prabilo į amžininkus.

Idealizmo dvasia plaukia ir iš poeto pašaukimo. Jis — kunigas. Jis — moralistas, idealistas, kitų mokytojas.(1)

Žodinės formos harmoningumas

Poetas gali pasisakyti tiesioginiu būdu, vaizdais, simboliais, žodžio muzika. Maironio lyrikoj jausti polinkis kalbėti aiškiai, tiesiai, be ypatingų simbolių, be miglų.

1. Man liūdna buvo ir sunku
Keliant gyvenimo taku...

2. Nors mūsų, broliai, nedaugel yra,
Būsime tvirti, jei riš vienybė...
3. Šalin nusiminę dūsavimai skaudūs!
4. Graži tu mano, brangi tėvynė...
5. Nesek sau rožės prie kasų...

Tiesioginiu būdu Maironis čia savo jausmus išreiškia; tiesiog gyvenimo tiesas dėsto; tiesiog jis drąsina; tiesiog jis žavisi; tiesiog pataria.

Lietuvių literatūrinė kalba Maironio pirmosios kūrybos laikais dar buvo iš vystyklų neišriedėjus: sintaksės dėsniai nepažinti, kiek reikiant, liaudies žodynas neiškeltas ir inteligentui nelabai pažįstamas, tačiau Maironiui žodžių nepri-trūksta. Jo žodžiai klasiškai paprasti, dar paprastesni sakiniai. Sakinys neilgas, aiškus, tikslus, taisyklingas. Sakinio paprastumas tiesiog nustebina populiariojo „Eina garsas“: nėra nė vieno šalutinio sakinio. Liaudies dainai ji pri-artėja ypačiai savo deminutyvais, o posakiai: „auksu žiba miesto bonės, šilkų pilnos skrynios“, — yra tiesiog liaudies laimingumo ir turtingumo simboliai. Su liaudies daina čia sutaria ir tuo, kad nepiešiama drastiškų karo paveikslų, o pa-vaizduojama jo rezultatai:

Saulė leidos, buvo kova, kraujo daug tekėjo,
Mylimasis už tėvynę galvą ten padėjo.

Tai priartėjimas prie liaudies kūrybos kelio, kuriuo patraukė paskum sąmoningai Gira ir Krėvė.

Pažymėtina, kad Maironio palyginimų daugumas yra imti iš gamtos ar bent iš lietuviško gyvenimo:

Tada tai jo gema pirmoji giesmė,
Liūdnesnė už girių užimą,
Nes švieti jaunam, lyg iš aukšto žvaigždė,
Ir šventą neši įkvėpimą.

Kaip aiškus, taisyklingas Maironio sakinyš, taip taisyklinga ir strofa. Ji tiesiog organiškas vienetas. Antai „Tautiškos dainos“ viena strofa:

Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka,
Tai mūsų tėvynė graži Lietuva;
Čia broliai artojai lietuviškai šneka,
Čia skamba po kaimus Birutės daina.
Tegul bėga mūsų upės į marias giliausias!
Tegul skamba mūsų dainos po šalis plačiausias.

Visos šešios strofos, strofoje yra šešios eilutės. Šioje strofoje pirmosios keturios eilutės išsako Lietuvos ypatumus. Paskutinės dvi jau naujo nieko nepasako, tai santrauka ir išvada to, kas buvo pasakyta. Panašiu būdu sudarytos visos strofos, o jose išdėta visa Maironio vertinamoji Lietuva: su kalba, papročiais, su gamta, su praeitim ir malda į Dievą.

Ne tik strofos mintis logiškai yra išbaigta, bet strofa yra išbaigta ir muzikaliniu atžvilgiu. Amfibrachijum banguoja per keturias eilutes epiškas aprašymas, o paskutinėse dviejose eilutėse, kuriose yra net pėdų daugiau, herojus greitesniu, griežtesniu akcentavimu, lyg atgijusia širdim, taria išvadas.

Net rimas čia talkina tokiam strofos vieningumui. Pirmųjų keturių eilučių kryžminis rimas sudaro tokį pat reto akcentavimo įspūdį, kaip ir ritmas, o paskutinių gretimasis greitai mintį išbaigia.

Strofos eina viena paskui kitą dažniausiai taip, kad jos atsako poeto ideologijai: pirma dabartis, toliau praeitis, ateitis, arba vėl grįžtama į dabartį. Tiesiog klasiškas tokios kompozicijos pavyzdys — „Vilnius“ eilėraštis, kurio visas tris strofas dar sujungia ta pati baigiamoji eilutė:

Lietuvai mūsų tėvynei.

Panašiai sukomponuoti yra ir „Trakų pilis“, „Miškas ir

lietuvis“, „Mano gimtinė“, „Lietuva per karę“, „Senatvė“, „Varpai“, kiti aprašomieji eilėraščiai.

Prie šito kruopštaus, taisyklingo, harmoningo formos išdailinimo dar pridėtinas jos muzikalumas, kuris palankus eilėraščiui daina virsti.

Šitie formos ypatumai sutampa su paties poeto pasaulėžiūra ir charakteriu. Jo pasaulėžiūra lygiai aiški, tiksli, griežta, jo asmenybė, kad ir kenčianti, bet principais besivadovaujanti, turėjo atsiliepti iš dalies ir stiliui. Klaida būtų manyti, kad išviršinė forma nepriklauso nuo poeto pasaulėžiūros ir jo gyvenimo derinimo su ja.

Antra vertus, aiškumas ir paprastumas atsakė ir dvasiaitų, kuriems šios dainos buvo skiriamos.

Maironio lyrikos socialinė reikšmė trumpai išreiškiama palyginimu su Napalio daina Vaižganto Gondingos krašte. Paskui Napalį, galvą pakėlusį, akis į saulę įsmeigusį, apie pavasarį dainą traukiantį, žygiavo jo talkininkai, į jo balsą pritardami — tatau it Maironio sekėjai, viso vadinamo maironinio laikotarpio poetai. Jo ir jų dainos dvasią godžiai gėrė ir ja svaigo gondingiškiai. Jos įsiklausė ir geros valios nesusipratėlis bajoras Sviestavičius ir, kepurę nusiėmęs, žengė į dainos taktą su nuleista galva. Jos pasiklausyti išėjo ir administratoriai, kuriuos ėmė siaubti nuogąstavimas: tai tikra revoliucija! Ne be pagrindo brendo tokia jų nuojauta. Veltui administracija draudė baisiuosius Baranausko dainos žodžius: kad tu, gude, nesulauktum. Ta pati dvasia liejosi per nekaltuosius „Eina garsas nuo pat Vilniaus“.

Tautiško savaimingumo dvasia, slaptaį glūdėjusi tautoje, atkasta ir iškelta į dienos šviesą Maironio pirmataų, Maironio kūryboje įkaitinta, įsiūbuota veržėsi pro visas užtvankas:

Nebeužtvenksi upės bėgimo...

Prasiveržė. Banga į platumas išsiliejo, suseklėjo. Nebėra

bendro veržimosi į priekį, ima brūžuotis viena su kita. O buvusio vado rolė:

Atgyvenome amžių, savo įnešėm dalį;
Laikas vietą užleisti vaikams.

Natūralus gamtos kelias! Gimti, gyventi, mirti. Įprastinis tragizmas: dirbti, kentėti, kitus vesti, o paskui būti nebeklausomam, net pamirštam ir perleisti vietą kitiems, su naujais idealais, brandintais naujoje visuomenės dvasioje.